

Znaczenie sankcji UE w przeciwdziałaniu rosyjskiej dezinformacji

Elżbieta Kaca

Sankcje UE częściowo ograniczają działalność rosyjskich państwowych mediów w Unii, ale wyzwaniem pozostaje zmniejszenie skali obchodzenia sankcji w sieci. Wszystkie państwa członkowskie mogłyby wprowadzić monitoring internetu pod kątem przestrzegania unijnych restrykcji, a także mechanizmy usuwania stron powielających zakazane treści. UE powinna jak najszybciej przyjąć nowy system sankcji dotyczący rosyjskich globalnych działań destabilizacyjnych.

W UE mają miejsce liczne [rosyjskie kampanie dezinformacyjne](#) (według metodologii UE są to zagraniczne manipulacje informacyjne i ingerencje w procesy polityczne, FIMI), które nasilają się przed wyborami do Parlamentu Europejskiego. 17 maja br. UE nałożyła sankcje na kolejne podmioty odpowiedzialne za dezinformację związaną z rosyjską wojną napastniczą przeciwko Ukrainie – objęte nimi zostały [Voice of Europe](#), „RIA Nowosti”, „Izwestia” i „Rossijskaja gazeta”. Państwa członkowskie postrzegają restrykcje jako narzędzie umożliwiające w pewnym stopniu przeciwdziałanie dezinformacji, m.in. poprzez zwiększanie kosztów prowadzenia takich kampanii przez Rosję, oficjalne ich przypisanie sprawcom oraz ograniczanie na terytorium UE działalności mediów powiązanych z rosyjskimi władzami. Są tylko jednym z [instrumentów Unii w tej dziedzinie](#), oprócz m.in. Aktu o Usługach Cyfrowych (DSA), który jest w pełni stosowany od 17 lutego br., czy systemu wczesnego ostrzegania.

Państwa członkowskie debatuje też na temat przyjęcia nowego systemu sankcji dotyczącego przeciwdziałania rosyjskim działaniom destabilizacyjnym w skali globalnej, którego propozycję zgłosiły Francja, Holandia, państwa bałtyckie i Polska. Zwiększyłby on możliwości nakładania restrykcji m.in. za prowadzenie operacji FIMI, ponieważ obecne przepisy pozwalają na to tylko za dezinformację powiązaną z rosyjską agresją na Ukrainę.

Charakterystyka dotychczasowych sankcji. W 2022 r. UE wprowadziła restrykcje wobec osób fizycznych i prawnych odpowiedzialnych za szerzenie dezinformacji związanej z wojną

na Ukrainie, które obejmują zamrożenie aktywów lub zakaz wjazdu do UE (już w 2014 r. UE nałożyła je na rosyjskiego dziennikarza Dmitrija Kisielowa). Sankcje dotyczą kilkudziesięciu rosyjskich propagandzistów, głównie znanych dziennikarzy, komentatorów politycznych, pisarzy, filmowców, urzędników, a także osób kierujących firmami i organizacjami medialnymi oraz kilkunastu przedsiębiorstw medialnych i organizacji działających w sferze informacyjnej (Tab. 1). Kilka podmiotów spośród objętych tą listą, np. oficerowie rosyjskiego wywiadu i powiązana z nim agencja informacyjna Inforos, zostało objętych sankcjami UE w lipcu 2023 r. za prowadzenie konkretnej kampanii dezinformacyjnej „RRN” („najnowsze wiarygodne wiadomości”). Dotyczyła ona tworzenia fałszywych stron internetowych podszywających się pod organizacje rządowe i legalne media w Europie, głównie na terytorium Ukrainy, Francji, Niemiec, Włoch i Wielkiej Brytanii, oraz upowszechniania ich w mediach społecznościowych.

UE zawiesiła też na swoim terytorium działalność osiemnastorga mediów używanych do celowego szerzenia rosyjskiej dezinformacji na temat wojny, takich jak Sputnik, RT i ich spółki zależne (Tab. 1). Zakaz dotyczy wszystkich środków transmisji i dystrybucji na terytorium UE, w tym telewizji kablowej, satelitarnej, internetowej, platform i stron internetowych oraz aplikacji. Za realizację tych sankcji odpowiadają krajowe instytucje regulujące usługi medialne (w Polsce jest to Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji). Niektóre państwa członkowskie podjęły dodatkowe działania. Litwa zakazała nadawania na swoim terytorium wszystkim rosyjskim

i białoruskim mediom. Estonia, Łotwa i Polska zawiesiły nadawanie wybranych rosyjskich i białoruskich kanałów telewizyjnych w zgodzie z przepisami dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych (AVMSD), które dotyczą bezpieczeństwa narodowego.

Wpływ sankcji i problemy z ich realizacją. Ponieważ Komisja Europejska (KE) i zdecydowana większość państw członkowskich nie prowadzi monitoringu przestrzeni informacyjnej pod kątem przestrzegania unijnych sankcji, dostępne dane na temat ich skuteczności są ograniczone. W ciągu trzech miesięcy od wprowadzenia zakazu nadawania dla kilku rosyjskich stacji medialnych w UE (w marcu 2022 r.) ruch na powiązanych z nimi domenach w UE spadł o 74% w stosunku do poprzedniego roku, choć sytuacja w poszczególnych państwach członkowskich była odmienna (dane Institute for Strategic Dialogue, ISD). Według Komitetu Denis Diderot (KDD) w 2023 r. organy państw członkowskich skutecznie wprowadziły zakaz nadawania dla rosyjskich mediów jeśli chodzi o środki transmisji, takie jak telewizja i radio. Monitoringi tych organizacji pozarządowych wskazują jednak liczne praktyki obchodzenia sankcji, głównie w internecie. Treści rosyjskich mediów są upowszechniane m.in. za pomocą alternatywnych domen, zawierających identyczne treści stron pierwowzorów, ale używających innych adresów URL, lub stron internetowych, które prezentują tylko wybrane artykuły czy linki przekierowujące ruch do rosyjskich mediów. Dostęp do blokowanych treści można zdobyć dzięki zastosowaniu usługi VPN, która umożliwia obejście ograniczeń geograficznych poprzez maskowanie adresu IP. Niektórzy dostawcy platform IPTV, usług współdzielenia kart czy list M3U umożliwiają na terenie UE dostęp do niektórych kanałów objętych sankcjami, a ich nieprzejrzysta struktura własnościowa jest przeszkodą w podjęciu działań prawnych wobec osób nimi kierującymi.

Niska wykrywalność takich praktyk wynika m.in. z ograniczonej harmonizacji wdrażania sankcji przez państwa członkowskie. Nieliczne z nich wprowadziły mechanizmy monitorowania internetu i usuwania zakazanych treści, np. w latach 2022–2023 Litwa zablokowała ok. 200 adresów IP. Częściowo może wynikać to z dopiero rozwijających się zdolności operacyjnych w kwestii zwalczania dezinformacji w UE, ponieważ tylko kilka państw powołało wyspecjalizowane agencje, np. Francja i Szwecja. W przypadku sankcji wobec rosyjskich firm medialnych problemem pozostają różne interpretacje przez członków UE przepisów unijnych dotyczących wdrażania restrykcji finansowych. Mimo zamrożenia aktywów niektóre ich usługi i należące do nich kanały telewizyjne są nadal dostępne w UE. Ponadto, ponieważ przepisy dotyczące usług w zakresie komunikacji satelitarnej nie są szczegółowo zharmonizowane na poziomie UE, unijni operatorzy satelitarni, np. Eutelsat, mogą nadawać zakazane kanały poza Unią.

Wyzwaniem w realizacji sankcji jest [możliwość upowszechniania dezinformacji w tani i szybki sposób w mediach społecznościowych](#), które w różnym stopniu blokują zakazane treści. O ile w 2022 r. niektóre z nich, np. Meta, LinkedIn i Pinterest, usuwały linki kierujące do domen RT i Sputnika, o tyle Whatsapp, Telegram i Disqus nie podejmowały takich działań (ISD). W 2023 r. Youtube pozostawał siecią z największą liczbą abonentów udostępniających wideo

zakazanych rosyjskich mediów (według KDD). Choć przepisy DSA wzmocniają kontrolę UE nad platformami mediów społecznościowych w dziedzinie zwalczania dezinformacji, ich [skuteczność będzie zależała od praktyki ich egzekwowania](#).

Wnioski i rekomendacje. Kluczowe dla zwiększenia skuteczności sankcji UE jest zmniejszenie skali ich obchodzenia, zwłaszcza w sieci. W tym celu odpowiednie służby poszczególnych państw członkowskich powinny realizować monitoring internetu pod kątem wychwytywania stron powielających treści zakazanych mediów (wykorzystując narzędzia stosowane przez organizacje pozarządowe) i blokować zidentyfikowane adresy IP. Nierozwiązanym problemem pozostaje zwiększenie kontroli UE i państw członkowskich nad platformami mediów społecznościowych, by usuwały zakazane treści. Państwa członkowskie mogłyby też zharmonizować praktyki zawieszania usług rosyjskich firm medialnych objętych sankcjami finansowymi, a KE wydać szczegółowe wytyczne w tej dziedzinie.

Sankcje UE można rozszerzyć o kolejne rosyjskie firmy medialne, np. holding Gazprom Media (objęty restrykcjami USA) oraz – na podstawie danych państw członkowskich – o inicjatorów kampanii dezinformacyjnych w UE, a także objąć zakazem nadawania kolejne rosyjskie media. Istotne byłoby przyjęcie nowego systemu sankcji, żeby zwiększyć możliwości ich nakładania. Przykładowo rosyjskie platformy Tri kolor i NTV Plus nadają poza Unią kanały szerzące rosyjską dezinformację na temat UE i wojny, korzystając z usług Eutelsatu. Polska zapewne będzie kontynuować współpracę w celu zaostrzenia sankcji, m.in. z Francją, państwami bałtyckimi i Holandią. [Priorytetem powinno być utworzenie wyspecjalizowanej agencji rządowej zajmującej się wykrywaniem dezinformacji](#).

Tabela 1. Lista rosyjskich mediów i firm/organizacji objętych sankcjami UE.

Podmioty objęte zakazem nadawania w UE:
<ul style="list-style-type: none"> • Sputnik i jednostki zależne, w tym Sputnik Arabic • Russia Today i jednostki zależne, w tym Russia Today English, Russia Today UK, Russia Today Germany, Russia Today France, Russia Today Spanish, Russia Today Arabic • Rossija RTR / RTR Planieta • Rossija 24 / Russia 24 • Rossija 1 • TV Centre International • NTV/NTV Mir • REN TW • Pierwyj Kanal • Oriental Review • Tsargrad TV Channel • New Eastern Outlook • Katehon • Kanał Spas • Voice of Europe • RIA Nowosti • Izwestia • Rossijskaja gazieta
Firmy/organizacje objęte sankcjami finansowymi:
<ul style="list-style-type: none"> • VGTRK (ogólnorosyjski państwowy nadawca telewizyjny i radiowy) • National Media Group • ANO TV-Nowosti • Patriot Media Group • Federalne państwowe przedsiębiorstwo unitarne „Rossija Siewodnia” Międzynarodowa Agencja Informacyjna • RIA FAN • Telewizyjno-radiowa spółka akcyjna sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej „Zwiezda” • Belteleradio (Białoruś) • Inforos • ANO Dialog • Instytut Diaspory Rosyjskiej • Agencja Projektów Społecznych • Przedsiębiorstwo technologii krajowych Struktura • Fundacja Russkij Mir • Strategiczna Fundacja Kultury

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron KE, 2024.